

HISTORISCHE KLASSIEKERS

Lesbrief

Juliana Cornelia de Lannoy

Docentenversie

Deze lesbrief hoort bij de podcastreeks [Historische klassiekers](#) van Fixdit.

De opdrachten voldoen aan de nieuwe eindtermen van het schoolvak Nederlands.

Bij deze lesbrief hoort een antwoordmodel dat docenten die met hun school-account mailen kunnen opvragen bij mjklaver@gmail.com of jokebrasser@gmail.com.

Doelgroep

Deze lesbrief is bedoeld voor leerlingen in de bovenbouw havo/vwo (Nederland) en ASO, 3e graad (Vlaanderen)

Benodigheden

- Lesbrief Juliana Cornelia de Lannoy Leerlingenversie
- De hertaling van 'Aan myn geest' door Jannah Loontjens, bijgevoegd en [hier](#) te vinden.
- Antwoordmodel

Leerdoelen

De leerling maakt kennis met Juliana Cornelia de Lannoy en haar werk.

De leerling kan een hertaling van een achttiende-eeuws gedicht analyseren en het vergelijken met het origineel.

De leerling ontdekt hoe vrouwelijke dichters in de achttiende eeuw hun stem lieten horen en hoe dit botste met maatschappelijke verwachtingen.

De leerling kan uitleggen hoe poëzie gebruikt werd om persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijk debat te uiten, en dit vergelijken met de functie van poëzie vandaag.

HISTORISCHE KLASSIEKERS
lesbrief
JULIANA CORNELIA DE LANNOY

De leerling luistert naar en herkent humor, ironie en overdrijving in de tekst en ervaart de kracht van retorische technieken.

De leerling leert een gedicht zorgvuldig te lezen, te interpreteren en de rol van verschillende stemmen te onderscheiden.

Tijdsduur

2 à 3 uren

HISTORISCHE KLASSIEKERS
lesbrief
JULIANA CORNELIA DE LANNOY

1. Introductie door de docent (ca. 15 minuten)

Korte introductie Juliana Cornelia de Lannoy (1738-1782)

De Lannoy was een zelfbewuste dichter en schrijver van treurspelen en poëzie. Ze beoefende net als Lucretia Wilhelmina van Merken het treurspel (of de tragedie) omdat het tot het hoogste literaire genre behoorde. Tot dan toe was het gedomineerd door mannen, maar De Lannoy werd net als Van Merken de beste in haar vak: de twee auteurs stonden - nota bene als vrouwen - bovenaan de literaire ladder, geadoreerd door mannen als Willem Bilderdijk en Reinvis Feith. De Lannoy combineerde haar eerezucht met moed en doorzettingsvermogen.

In 1772 werd ze als eerste vrouwelijke dichter 'honorair lid' van een dichtgenootschap. Dit betekende dat ze niet actief mocht verschijnen bij de vergaderingen, geen stemrecht had en ook niet mee kon discussiëren, maar wel kon ze stukken insturen en werden die in bundels van het genootschap opgenomen. Ook mannen waren honorair lid. De Lannoy eiste dat zij het auteursrecht over haar inzendingen behield. Dat was uniek en had nog niemand voor haar ooit bedongen. Het dichterschap was haar levensvervulling, zoals ook al blijkt uit haar eerste publicatie, 'Aan myn geest' (1766), die in deze lesbrief centraal staat.

Bronnen voor de docent

- [Podcastaflevering Fixdit Historische klassiekers aflevering 8: Juliana Cornelia de Lannoy](#)
- Auteurspagina Juliana Cornelia de Lannoy op literatuurgeschiedenis.org.
- Gert-Jan Johannes en Inger Leemans, *Worm en donder. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1700-1800: de Republiek* (Amsterdam 2017), p. 147-149: 'Aan haar geest'.
- Van Oostrum, P. (red.), *'t Zoet der Eenzaamheid. Gedichten van Juliana Cornelia de Lannoy* Amsterdam 2001.
- Van Oostrum, W.R.D. *Juliana Cornelia de Lannoy 1738-1782 ambitieus, vrijmoedig en gevat* Verloren 1999

2. Leerlingen aan het werk

Aandachtspunten docent:

Draag het gedicht klassikaal voor. Ga daarna pas aan de slag met de close reading ervan. Alle antwoorden in het antwoordmodel zijn een richtlijn en hulpmiddel voor de docent. Eigen invullingen zijn mogelijk.

Opdracht A

De spotprent (bron 1) kun je ook op het digibord laten zien en klassikaal bespreken.

Aansluiting bij het literatuurgeschiedenisonderwijs: De Lannoys gedicht toont de Verlichting in werking. De Lannoy is een van de burgers die met haar gedicht bijdraagt aan verlichtingsidealen van vrijheid en autonomie, ook voor vrouwen.

Opdracht B

Zorg voor een gefocuste werksfeer waarin leerlingen in stilte hun gedicht kunnen schrijven en de reflectie. De reflectie is van belang vanwege de koppeling met De Lannoy.

Bespreek met de leerlingen of je de gedichten klassikaal mag delen of voordragen. Je kunt eventueel een Padletbord (digitaal prikbord) gebruiken om leerlingen hun gedichten te laten posten.

Bespreek de gedichten dan op inhoud (herken je dezelfde innerlijke conflicten in verschillende gedichten? Wat betekent dit? Benoem de links met De Lannoy), benoem wat goed werkt (stijlfiguren). Eventueel kun je de gedichten op thema's groeperen en laten vergelijken door leerlingen. Je kunt dan ook een revisieronde inbouwen.

Eindtermen

Eindterm 1: De leerling toont begrip van zakelijke en literaire teksten, passend bij het lees- of luisterdoel. → Opdracht A en B.

Eindterm 2: De leerling evalueert en reflecteert op zakelijke en literaire teksten, passend bij het lees- of luisterdoel. → Opdracht A.

Eindterm 6: De leerling gebruikt taal op een creatieve manier. → Opdracht B

Eindterm 16: De leerling toont inzicht in het gebruik van literaire middelen bij de interpretatie van teksten. → Opdracht A.

Eindterm 17: De leerling evalueert diens literaire ontwikkeling aan de hand van literaire teksten. → Opdracht A en B

Eindterm 18: De leerling legt verbanden tussen literatuur, maatschappij en cultuur. → Opdracht A en B

Eindterm 19: De leerling toont inzicht in historische Nederlandstalige literatuur. → Opdracht A.

H ERTALING

Jannah Loontjens

O RIGINEEL

Juliana Cornelia de Lannoy

Aan mijn geest

Mijn Geest, ik moet eindelijk eens ernstig met je spreken,
Ik was tot nu toe geduldig met je gebreken,
Hoewel jouw dwaasheid me stress gaf,
Zweeg ik, of ried je die met zachte woorden af:
Maar nu, aangezien er met toegeeflijkheid weinig blijkt te winnen
Moet ik noodgedwongen op strengere toon beginnen.
Welke vorm van zinsverbijstering heeft je verstand beroerd
Dat je zo'n redeloos en uitzonderlijk leven voert?
Hoe kan het! Iemand van jouw kunnen in de bloei van je leven
Dat je niets anders doet dan boeken doorlezen.
En dan wat voor boeken! Een vrouw zou het beter staan
Clarisse of Pamela eens open te slaan
Maar nee, daar wil je geen tijd aan besteden
Die wordt gewijd aan zogenaamd interessantere bezigheden
Om te onderzoeken, alsof iemand er ook maar iets aan heeft,
Of het de aarde is of de zon die stilstaat of beweegt
Wie Plato was, en wat Epicurus ons precies leerde,
Welke helden men in Rome en Griekenland waardeerde,
En alsof er nog iets ontbrak aan deze dwaasheid
Is er ook nog die drift tot dichten, waartoe dit leidt.
Het lukt je niet alleen hele dagen ermee te verzengen
Maar ook om hele nachten ermee door te brengen
Je toewijding, je lust en zorg, lijken alleen hiervoor bestemd.
Een juffrouw, een dichteres! Zo bizar, en brutaal ongeremd!
Maar vertel, wat is de bedoeling van al die grillen?
Welk voordeel zie je, behalve je tijd verspillen?
Kom op! Overwin toch eens die verlaging van jezelf en je gemoed
Leef, zoals het een maagd betaamt, afkomstig uit adellijk bloed
Een vrouw, goed opgeleid in huiselijke taken
Die zich bevallig kleedt, met oog voor de nieuwste smaken
Die het aan behendigheid in spel, noch in dans ontbreekt
Die verfijnd over het weer en gemoedsrust spreekt
Die, zeg ik, beperkt zich tot dat wat zij moet weten
Het is pedant om je met meerderen te meten
Maar het zal jou niet aan bravoure ontbreken

Aan myn geest

Myn Geest, ik moet in 't eind eens ernstig met u spreken;
Ik nam tot heden toe geduld met uw' gebreken,
En schoon uw zotterny my lang misnoegen gaf;
Ik zweeg, of ried u die met zagte woorden af:
Maar wyl toegeevendheid noch zwygen iets kan winnen,
Moet ik door nood geperst een strenger toon beginnen.
Wat soort van razerny heeft u 't verstand ontroerd,
Dat ge een zo redenloos en zeldzaam leeven voert?
Hoe! iemand uwer Kunne in 't bloeijen haarer jaaren
Schier anders niet te doen, dan boeken door te blaaren?
En welke boeken toch? 't gaat voor een Juffer aan
Clarisse of Pamela zomwyl eens op te slaan:
Maar neen, daar zou men nu geen tyd meer aan besteedden,
Die wierd reeds lang gewyd aan nutter bezigheden:
Dan onderzoekt men eens, als of m' er veel mee won,
Wie loope of stille sta, onze Aardkloot of de Zon,
Wie Plato zy geweest, wat Epicurus leerde,
Wat Helden men in Rome en Griekenland waardeerde;
En of noch iets ontbrak aan al deez zotterny,
Men voegt er eindlyk ook de drift tot dichten by:
Hier aan behaagt het u, niet slechts geheele dagen,
Maar zelfs het grootste deel der nachten op te draagen;
Uw vlyt, uw lust, uw zorg, 't is al daar voor bereid.
Een Juffrouw Dichteres! wat buitenspoorigheid!
Maar spreek; wat hebt gy voor met al die malle grillen?
Wat voordeel ziet ge er in? 't is immers tyd verspillen:
Ach! overwin toch eens die laagheid van gemoed!
Leef, als 't een Maagd betaamt geteeld uit aad'lyk bloed:
Een Vrouw, wel onderricht in huisselyke zaaken,
Die zich bevallig kleed, naar eisch der nieuwste smaaken,
Die 't aan behendigheid in spel noch dans ontbreekt,
Die cierlyk van het weer en van de Mode spreekt;
Die, zeg ik, weet volstrekt, wat ze ooit behoef te weeten,
En 't is Pedanterie zich meerder te vermeeten.
Dat dan de Wysgeer vry verstand en oordeel wett',
Laat hem de hooge-school; gy, houdt u by 't Salet.

H ERTALING

Jannah Loontjens

O RIGINEEL

Juliana Cornelia de Lannoy

Ik geef toe, ik hoor je al tegen me spreken:

'Hoezo? vraag je, wat een woorden! Is pure denkkraft
'Niet evenzeer ons toebedeeld als het mannelijk geslacht?
'Is het mogelijk, met een ziel, in wezen edel en verheven
'Die van nature goddelijk is, zo laag in het stof te kleven?
'Of is de ziel in ons vrouwen minder waard?
'Ik twijfel of dit ooit is bewezen of helder verklaard?
'Nee, dat wij in rationaliteit voor mannen moeten wijken
'En dat wijsheid en vernuft ons zo zelden bereiken
'Komt enkel door de opvoeding, die hier de schuld aan heeft
'Misleid van jongs af aan door het voorbeeld dat zij ons geeft
'Om de tuin geleid door onbenulligheden van het vrouwenleven
'Is het gek dat wij zelden naar vergroting van onze kennis streven?
'Maar als het onderwijs, of soms ook de tegenspoed
'Ons soms toch meer leert en edeler werk doet
'Dan zul je merken dat ook de vrouw kan denken
'Zou deze rechtvaardige waarheid werkelijk de rede krenken?
'En waarom, vraag ik je? Omdat ons geslacht
'Weinig zou weten en enkel onnozelheden hoogacht?

'Je vindt dat de vrouw zich niet moet laten afleiden
'Zich aan het huishouden en de zorg moet blijven wijden
'Als zij, met al haar plichten, toch haar boeken voor laat gaan,

'Keur je dat nooit goed, nee, zeg je, daar blijf ik bij
'Dat vind je onvergeeflijk, en laag, zoals je zei.'
Niet zo fel, mijn geest, laat ons rustig spreken.
Het is aanbevelenswaardig, geleerdheid aan te kweken.
Nou, als dit zo groots is, zo heerlijk, als je duidt,
Vertel dan eens, welk voordeel trek je er werkelijk uit?

Maar 't zal u, 'k merk het wel, aan stoutheid niet ontbreken,
My dunkt, ik hoor u reeds myn reeden tegen spreken.
'Hoel zegt ge, welk een taal! viel de eed'le denkens kracht
'Ons niet zo wel ten deel, als 't mannelijk geslacht!
'Is 't moog'lyk, met een ziel, zo edel, zo verheeven,
'Die schier iets God'lyks heest, zoo laag aan 't stof te kleeven?
'Of is die ziel in ons zo groot niet van waardy?
'Ik twyffel, of dit ooit met grond bewezen zy:
'Neen, zo wy in verstand den Mannen moeten wyken,
'Zo wysheid en vernuft zo zelden ons verriyken;
'De opvoeding is 't alleen, die hier de schuld van-heeft:
'Misleid van jongs af aan door 't voorbeeld, dat ze ons geeft,
'Bedwelmd door schynvermaak, gewend aan beuzelingen,
'Is 't wonder, dat wy nooit naar grooter gaaven dingen?
'Maar zo het onderwys, of zo de tegenspoed
'Zomtyds in onze kunne eene eed'ler werking doet;
'Zoo by geval een Vrouw bespeurt, dat zy kan denken,
'Zou zulks de billikheid, zou dit de Rede krenken?
'En waarom, bid ik u? om dat ons zwak geslacht,
'Die gaaf of weinig kent, of slechts een beuz'ling acht:
'Wel aan, ga op Brazil dan ook die koopliën laaken,
'Die met het fyn gesteent' zo groot een voordeel maaken;
'De onkundige Indiaan, die 't in zyn ruwheid ziet,
'Bespeurt de waarde en glans van dat gesteente niet.
'Zo haar van 't huisbestier de zorg ware aanbevoolen,
'En zy, ondanks dien plicht, haar boeken voor liet gaan,
'Het nuttig moet altyd voor 't nodige achterstaan,
'En yder naar zyn staat en zyne jaaren leeven:
'Maar al de oplettendheid daar enkel aan te geeven,
'Dat keur ik nimmer goed; neen, zegt ge, 'k blyf er by,
't Is onvergeesselyk, 't is laag, voor wiê 't ook zy.
Zo hevig niet myn geest, laat ons bezadigd spreken.
't Is dan een pryslyk werk, geleerdheid aan te kweeken:
Wel aan, dit zy zo grootsch, zo heerlijk, als gy duidt;
Maar 'k bid u, zeg my eens, wat voordeel trekt ge er uit?
Climene, zo gy weet, verkwest geen tyd met leezen;
Neen, kent ze vader Cats, dit zal wel alles weezen:
Climene wordt nochtans, zo wel als gy, gehoord,
Waar ze immer zich bevindt, zy voert er 't hoogste woord.

H ERTALING

Jannah Loontjens

O RIGINEEL

Juliana Cornelia de Lannoy

'Ik weet dat een geleerde vrouw niet algemeen behaagt
'Omdat zij de onkunde als haar gelijke draagt
'Maar het zuiver licht van kennis zal haar glans niet verliezen
'Al zien we een logge uil misschien het duister verkiezen.
'De rede - zaag jij door - valt niet iedereen ten deel,
'Als het een op de duizend is die zij bezielt, is het al veel.
'Als dat zo is, antwoord ik, en het lukt mij die ene te behagen
'Zal ik me nooit over het onbegrip van de anderen beklagen
'En hoe minder recht ik lijk te hebben op dit kennisstuk
'Hoe meer ik mij bewust zal zijn van mijn geluk

'Belangrijk zou het zijn in lief en leed rust te vinden,
En dat is juist wat ik met mijn ontwikkeling kan winnen.
'Dus, spreek mij niet in mijn keuze tegen
'Juist door oefening van het verstand wordt rust verkregen.
'Om die gewenste rust in mijn gemoed te kweken
'Hoef ik niet per se met Latijn mijn hersens te breken
'En het zou met mijn geluk misschien ook niet slechter gaan
'Als ik zou denken dat de aarde onbeweeglijk stil zou staan
'Maar wat echt verschil maakt, als ik mij op kunst kan concentreren...
Ha! Dat verwachtte ik al, de dichtkunst, wilt u beweren
Dat die eindelijk stilt die vreemde kennislust
Waarmee je dag en nacht je hersens verontrust
Die dwaze omgang met rectors en advocaten
En al dat soort lieden, die je zo graag hoort praten

Ja 'k zou op staande voet een reeks van Vrouwen noemen,
Die op onkundigheid, als op iets aartigs roemen,
En die 't Salet nogthans als halve orakels eert:
Men stelt nu weinig prys op Dames zo geleerd;
En zo eens hier of daar al een Pedant mag weezen,
Die Vrouwen toe wil staan te denken en te leezen;
Voor een die 't pryslyk vindt, ontmoet ge er duizend wis,
By wien dit in uw Kunne een lout're dwaasheid is.
Maar gy hervat hier op, dat gy dit lang bespeurde,
'Doch dat gy zulks te recht uw deernis waardig keurde;
'Dat een geleerde vrouw niet algemeen behaagt,
'Wyl de onkunde altyd zucht tot haars gelyken draagt;
'Maar dat het zuiver licht zyn glans niet zal verliezen,
'Schoon wy den loggen Uil het duister zien verkiezen.
'De Rede (vaart gy voort), valt ieder niet ten deel,
'Zo 't één uit duizend is, dien zy bezielt, 't is veel:
'Doch 't zy zo; lukt het my, dien éénen te behaagen,
''k Zal nooit van 't wanbegrip der and'ren my beklagen;
'En hoe ge er minder vindt rechtzinnig op dit stuk,
'Hoe meer ik my zyn gunst zal reeknen tot geluk.
'Zo niets voordeelig is, dan goed'ren op te gaaren,
'Ik kon dan, ik beken 't, veel moeite en arbeid spaaren;
'Maar strekt het ook tot nut, dat men zich zelfs verwint.
'En 't zy in lief, of leed, de rust der ziele vindt?
'Men spreek my dan niet meer in myn verkiezing teegen,
'Door oeff'ning van 't verstand wordt zulks alleen verkreegen.
'Wie is de ontzinde dan, die dit een Vrouw verbiedt?
''t Is waar, al 't geen ik lees, raakt juist de zeden niet;
'Om die gewenschte rust in myn gemoed te kweeken,
'Behoefde ik met Latyn myn herssens niet te breeken;
'En 't zou met myn geluk misschien niet erger gaan,
'Al zag ik de Aarde noch voor onbeweeglyk aan:
'Maar wyl ik op die kunst zo moeilyk my durf leggen....
Ha! daar verwachtte ik u, de Dichtkunst, wilt gy zeggen.
Die wettigt eindlyk dan dien vreemden weetenslust,
Waar mee gy dag en nacht uw herssenen ontrust,
Dien dwaazen ommegang met Rectors, advocaten,
En al dat soort van liên, die gy zo graag hoort praten;

H ERTALING

Jannah Loontjens

O RIGINEEL

Juliana Cornelia de Lannoy

En dan nog tot overmaat van ramp, het leren van Latijn
Waardoor je in ieders oog bespottelijks zult zijn

Maar wat je je ook inbeeldt, die rijmlust, die je voedt
Is wel het onzinnigste van alles wat je doet

Leer en wees wijsgerig, dat kan ik nog lijden
Maar om in de dichtkunst om de eer te strijden
Is een brutaliteit die veel te verre gaat;
En ben je er goed in? Geloof je in je eigen daad?

Laat het toch, al je krachten zo af te sloven
Wat kun je op z'n best voor al je werk beloven?
Een beetje roem? Als die eer je al ten deel valt,
Dan waarschijnlijk pas als je er niet meer zult zijn.
Is het geen uitzinnigheid om alle zoetheid van je leven
Je rust en je vermaak hiervoor op te geven?

Ja noch tot overmaat dat leeren van 't Latyn,
Waar door gy u by elk bespottelyk doet zyn,
'De Dichtkunst vordert zulks, wie kan deez waarheid wraaken'
Myn Geest, ik zal myn hof zeer kwalyk by u maaken;
Maar wat ge u ook verbeeldt, deez rymlust, dien gy voedt.
Is wel 't ontzinnigst noch van alles, was gy doet:
Is u een kunst bekend zo edel, zo verheven,
Dat ze u in 't onheil zelf een zachte rust kan geeven;
Verzuim geen ogenblik, ga, maak dat ze u verrykk'
Wees in bezadigdheid een and're Sloterdyk;
In 't kort, wees Wysgeres, ik mag het gaarne lyden;
Maar in der Dicht'ren rei om d' eerekroon te stryden,
Is een vermetelheid, die veel te verre gaat;
En zyt ge er toe bekwaam? geloof gy 't in der daad?
Uw lieve vriend Boileau heeft immers klaar beweezen,
Dat nooit het maatig wel op Pindus wordt gepreezen.
Men keur' den tweeden rang in and're kunsten goed;
*

Hier, zegt hy, doet men niets, ten zy men wondren doet.
En gy, gy waagt nochtans stoutmoedig voort te streeven;
O! zag het Lelie Ryk dien Letter-held herleeven,
**

Wie weet, of niet uw naam terstond gesteld zou zyn,
En by Myn Heer de Pure, en by den Abt Cotyn;
Gy lacht; ja vlei u niet, men moet al veel verrichten,
Om niet het doel te zyn van die geduchte schichten.
Weet, dat ook Nederland het zelfde vonnis velt;
Die hier geen Hoogvliet is, wordt by Datheen gesteld.
Laat af dan, zo vergeefs uw krachten af te slooven,
Wat kunt ge u, op zyn best, voor al uw werk, belooven?
Wat roems, eene ydele eer, en die, naar allen schyn,
Haar bloei eerst krygen zal, als gy niet meer zult zyn.
Is 't geen uitzinnigheid, de zoetheid van uw leeven,
Uw rust en uw vermaak hier voor ten prooi te geeven?
Boileau heeft in een stuk by elk op 't hoogst geroemd,
Den Mensch uit spotterny het dwaaste dier genoemd.
Maar ik, ik zeg in ernst; ga vry door 's wereldds hoeken,
Van Zuid-tot-Noorder Pool, van Oost tot Westen zoeken,

H ERTALING

Jannah Loontjens

O RIGINEEL

Juliana Cornelia de Lannoy

'O! Als het geluk, na al mijn streven, mijn kant uitkomt
'Dat in de rij van dichters ook mijn naam staat opgesomd
'Als mijn debuut, geheel zelf tot wasdom gebracht
In de Schouwburg van Amsterdam, ten uitvoering gebracht...
In de Schouwburg van Amsterdam, ja, stel je daar maar tentoon!
Dit ontbrak er nog maar aan, dit plan is werkelijk schoon!
Mijn geest, waar denk jij aan? Op z'n best genomen?
Voor een leven vol tragedie en leed zul je niet schromen
Beef maar en zorg ervoor dat je nijd je woedend maakt
En heel je levensloop aan dat van een treurspel raakt

'Wat wil je toch met dat eindeloze gevit op mij?
'Is een tijdverdrijf niet normaal, waarom is dat zo bijzonder bij mij?
'Je ziet Leucothoë de concentratie op de zangkunst leggen
'Dorine tekent graag, wat heb je daarop te zeggen?
'Het spel is juist Silvia's vermaak
'Mag ik dan niet leven naar mijn smaak?
'Heb ik de vrijheid niet om voor mijn eigen welbehagen
'In een bepaald veld mijn hersens te plagen?
'Als het lukt, is alles winst, en als het niet voldoet
'Is het voor krulpapier nog altijd goed
'Degene die mij dit benijdt, moet wel afgunstig wezen
'Ik vraag je, stoor mij niet meer bij het dichten of lezen
'Mij dunkt, ik heb mijn zaak nu wel genoeg bepleit,
'Ik blijf bij mijn levensstijl, voor nu en voor altijd!

't Zy Turk, Europeaan, Chineez, of Massageet;
Daar is geen Mensch op Aard' zo zot, als een Poëet.
Gy wordt verstoort myn Geest, en kunt u pas bedwingen,
Met wysbegeerte en al van gramschap op te springen;
'Wat wil dees yd'le taal? (hervat ge) ik wist het lang,
'De Lauw'ren van Parnas zyn voor den eersten rang;
'Maar 't moet een bloodaart zyn, dien zulks te rug doet treden;
'Voor my, myn moed ontvonkt, op 't zien van zwarigheden.
'O! zo 't geluk in 't eind myn poogingen verzelt,
'Dat 'k in der Dicht'ren rei myn naam eens zie gesteld,
'Indien myn eersteling, uit eigen grond gereezen,
Op 't Schouwburg te Amsteldam.... 't zou niet onraadzaam weezen.
Op 't Schouwburg te Amsteldam.... ja, stel u daar ten toon,
Dit slechts ontbrak u noch... 't ontwerp is waarlyk schoon,
Myn geest waar denkt gy om? maar op zyn best genoomen.
't Gelukte u, wat al leeds hebt gy des niet te schroomen:
Beef, beef, dat dan de Nyd op u aan 't woeden raak',
En uwen leevensloop geheel een Treurspel maak'.
'Stil, zegt ge, schoon dit lot beswaarlyk zy te myden;
'Die zelf roemwaardig is, zal and'ren nooit benyden,
'Diens achting is genoeg, hier door is 't al vergoed:
'Myn zangster winne uw, gunst, onsterffelyke Voet!
'Dat ze U Mauritius, en Schonck, en Hardsinck streele!
'O! dan getrooste ik 't my, dat ik den Nyd verveele:
'En wat wil eind'lyk toch uw yd'le twist met my?
'Heeft elk geen tydverdrijf, dat hem byzonder zy?
'Men ziet Leucothoë zich op de zangkunst leggen,
'Dorine tekent graag; wat vindt ge er op te zeggen?
'Het spel in tegendeel is Silvia's vermaak:
'Ik dan, mag ik alleen niet leeven naar myn smaak?
'Heb ik de vryheid niet, om naar myn welbehaagen
'Op 't een of 't ander stuk myn herssenen te plaagen?
'Zo 't lukt, 't is alles winst; en zo 't my niet voldoet,
'Het is tot krul-papier ten minsten altyd goed:
'Hy, die my zulks benydt, moet wel afgunstig weezen:
'Ik bidde u, stoor my dan in dichten noch in leezen.
'My dunkt, ik heb myn zaak nu wel genoeg bepleit,
'k Blyf by myn leevens-wys; dat 's eens voor al gezeid.

H ERTALING

Jannah Loontjens

O RIGINEEL

Juliana Cornelia de Lannoy

Is het dan allemaal voor niets? Wil je mijn raad niet horen?
Nou, dan twist ik niet meer, de tijd gaat er maar aan verloren
Wees dan voor je lieve kunst teer en trouw, mijn geest,
Zoals een minnaar in een roman dat zou zijn geweest.

'Ach, wat je dwarszit, kun je bij anderen wel toelaten,
'Ik vraag je, laten wij dit twisten met elkaar staken
'Wat maakt toch dat je het zo kwalijk vindt
'Dat ik mijn hart zozeer aan kunst en wetenschap verbind?
'Goed, ik accepteer je kritiek, maar toon mij dan ook een leven
'Dat mij onschuldiger en beter plezier kan geven:
'Ik vind, zo vaak ik wil, al het zoet, alles waar ik naar haak,
'In het lezen, elk uur, elk ogenblik vind ik daar vermaak
'Ik woon gezelschappen bij, ik kan er vrolijk wezen
'En ik hoef, wat vreugde betreft, geen afscheid te vreezen

't Is alles dan vergeefs, gy wilt myn raad niet hooren;
Wel aan, ik twist niet meer, 't waar doch maar tyd verlooren;
Wees voor uw lieve kunst zo teer, zo trouw, myn Geest!
Als ooit in een Roman een Minnaar is geweest:
Maar denkt gy, dat ik ook geduldig kan bemerken,
Hoe men hier eindeloos uw' zinnen op zie werken?
Elize heeft zomtyds een gansch verhaal gedaan,
Van al, wat zederd kort by haar is om geaan;
't Is ieder reeds bewust, hoe haar bedienden 't maaken,
Wat zy dien middag at, en honderd nutte zaaken;
Terwyl gy nauwlyks weet, dat ge in haar byzyn zyt:
Ja zo ge al eens u zelve een ogenblik bestrydt,
En iets van dezen aart op 't geestigst wilt vertellen,
Men ziet gedwongenheid uw gansch gesprek verzellen;
Wat zeg ik, legt men u de misdaad niet te last,
Dat ge in het speelen zelfs niet op de regels past?
Ik beeve op ieder kaart, die ik u neer zie leggen,
Dat gy Thalie, Euterpe of Melpomeen, zult zeggen"
Gy denkt, uw levenswyze is zonder ergernis;
Dit is voor 't minst al iets, dat onvergeeflyk is.
'Maar, zegt ge, is dit zo vreemd? elk luistert naar een reden,
'Naar maate dat zy stemt met zyn genegenheden,
'Ik bid u, als Lucinde, aan wie geen geest ontbreekt,
'Een weinig stekelig van haar vrindinnen spreekt,
'Zie Chloë dan eens aan, haare aandacht gaat verlooren;
'Maar als we op onze beurt den lof des naasten hooren,
'Gy zult ten eersten zien, indien gy niet en slaapt,
'Dat Chloë 't oor verleent, en dat Lucinde gaapt;
'Het geen gy hier bespeurt, heeft plaats by duizend and'ren;
'Dies bid ik, staaken wy dit twisten met elkand'ren:
'Want wat begeert gy toch, indien ge kwalyk vindt,
'Dat ik myn hart zo zeer aan wetenschappen bind?
'Wel aan, ik stap er af, maar toon my eerst een leeven:
'Dat my onschuldiger' beter' vreugd kan geeven:
'k Vind nu, zo vaak ik wil, al 't zoet, daar ik naar haak,
'Elk uur, elk ogenblik verschaft me een nieuw vermaak:
'Ik woon gezelschap by, ik kan er vrolyk weezen,
'Maar 'k hoef, wat vreugd er heersch', het scheiden nooit te vreezen,

H ERTALING

Jannah Loontjens

O RIGINEEL

Juliana Cornelia de Lannoy

'Ik beleef de tofste feesten, huiver en geniet keer op keer
'Als ik me op de verhalen in mijn boeken concentreer
'Daar, in de literatuur, kan ik talloze verrukkingen proeven
'De tijd kan er opgerekt worden, en ook voorbij zoeven.'
Dat zal allemaal wel, mijn geest, en als ik je goed begrijp
Stel je je inspiratie en je kunnen aan de muzen gelijk.

Veel geluk dan maar met je boeken en de taal van de poëten,
Het huishouden zal je deze bevlieging wel weer doen vergeten.

'Ik vind myn liefste feest, myn zoetsten wellust weer,
'Wanneer ik in my zelf en tot myn boeken keer,
'En 't geen my meenigmaal verrukkingen kan baaren,
'Vermaaken van dien aart, verdubb'len met de jaaren.
't Is alles fraai, myn Geest, en zo 'k niet kwaalyk hoor.
Stelt ge uwe kunne zulks gelyk een lokaas voor
Ik weet niet, of gy veel met deezen vond zult winnen,
Voor my, 'k zie alles aan met ongestoorde zinnen;
Ik zwyg, maar als u 't lot eens and're wetten stelt,
En in der vrouwen rey uw naam meè wordt geteld;
'k Bedrieg me, of 'k zie u dan voor uw Latynsche boeken
Een schuilplaats tegen 't stof en het gewormte zoeken;
Voor 't Fransch is geen gevaar, zo lang men niet beslis',
Of iemand, die 't niet spreekt, een reedlyk wezen is;
Maar Pope uw Lyftrauwant en Milton mogen beeven,
Haast wordt een duist're kas hen tot verblyf gegeven;
'k Voorzie een derde Arrest: helpt Muzen, wien of 't geld!
Uw Verzen; 't is gedaan, hun vonnis is geveld.
Vaart wel dan, Wysbegeerte, en taalen, en Poëeten!
De huiszorg zal in 't eind dit alles doen vergeeten.

HISTORISCHE KLASSIEKERS

Lesbrief

Juliana Cornelia de Lannoy

Introductie

Juliana Cornelia de Lannoy (1738-1782) was een zelfverzekerde dichter en schrijfster van treurspelen. Net als Lucretia van Merken schreef zij in dit genre, terwijl dat toen vooral door mannen werd gedaan. Ze wilde heel goed worden in wat ze deed en werkte daar hard voor. Ze was ambitieus, moedig en gaf niet snel op.

In 1772 werd ze de eerste vrouwelijke dichter die erelid werd van een dichtgenootschap. Schrijven was het belangrijkste in haar leven. Dat zie je ook al in haar eerste werk, 'Aan mijn geest' uit 1766. Dat gedicht staat centraal in deze les.

HISTORISCHE KLASSIEKERS
lesbrief
JULIANA CORNELIA DE LANNOY

Opdracht A Aan mijn geest: de innerlijke dialoog van een dichtende jonkvrouw in de achttiende eeuw

In 1766 bracht Juliana Cornelia de Lannoy haar eerste gedicht uit: 'Aan myn geest'. In dit gedicht praat de ik-persoon (zijzelf) als het ware met haar eigen geest. Dat gebeurt in 246 regels.

Het gedicht gaat over haar plek als vrouwelijke dichter. Haar verstand (haar geest) gaat in discussie met wat de maatschappij normaal vindt. De ik-persoon in het gedicht stelt die maatschappelijke regels voor.

Je leest dus eigenlijk een gesprek in haar hoofd, een innerlijke dialoog. Je kunt zien wie er aan het woord is: haar geest praat tussen aanhalingstekens, en de jonkvrouw herken je aan de ik-vorm.

1. Lees de hertaling van 'Aan myn geest'

Let op tijdens het lezen:

- Wanneer spreekt de 'ik,' de jonkvrouw?
- En wanneer is haar 'geest,' de dichteres aan het woord?

2. Maak twee woordwebben rondom de begrippen 'dichter (geest)' en de 'jonkvrouw' (ik).

- Welke eigenschappen horen bij welke spreker?
- Kritisch, moralistisch, nieuwsgierig, waarschuwend, redelijk, streng, zelfbewust, ambitieus, volhardend in studie, geïnteresseerd in maatschappelijke normen, creatief, leergierig, traditiegetrouw.

3. Waar streven de geest en de ik naar? Waarom zijn ze met elkaar in conflict?

4. Wat wil De Lannoy volgens jou zeggen over haar dichterschap in 'Aan myn geest'? Op welke manier verdedigt ze haar eigen dichterschap en behoefte aan kennis?

Noteer je antwoord in hele zinnen.

5. Lees nu bron 1: 'De karikatuur van de savante' en bekijk de spotprent (bron 2) waarop een savante afgebeeld is.

- Markeer tekstpassages in bron 1 die je terug ziet komen op de spotprent.
- Bespreek je bevindingen met degene naast je.

Bron 1: De karikatuur van de savante

Ondanks het feit dat alle wegen voor vrouwen waren afgesneden om iets te doen met hun kennis, beoefenden ze wetenschap. Zolang vrouwen daarmee eigener beweging hun karakter verbeterden, hun 'geest vercierden', ondervonden ze weinig weerstand. Maar er waren grenzen. Die grenzen waren alleen nog niet duidelijk getrokken toen de geleerde vrouw als nieuwe categorie zichtbaar werd voor de publieke opinie. Maar onder druk van die toenemende zichtbaarheid van dit bestaansalternatief voor vrouwen uit de hogere klasse, werden mannen zenuwachtig. De agressie en onzekerheid van mannen ontaardt zich in een angstfantasie en dat is de 'Savante'. Het eerste wapen dat tegen geleerde vrouwen in stelling wordt gebracht is de spot, de karikatuur. Geletterd Frankrijk produceerde in de zeventiende eeuw al een reeks venijnige karikaturen van de geleerde vrouw. Daar bestond in hogere kringen al een cultuur van ontwikkelde vrouwen, die als de 'precieuses' de geschiedenis ingingen. In Nederland bleef de geleerde vrouw in de zeventiende eeuw nog zozeer een incident, dat mannen zich konden permitteren haar het graf in te prijzen: Schuurman oogstte de lof van een aartsseksist als Cats. Hij kon haar rustig roemen, het verschijnsel zou toch niet om zich heen grijpen. Maar in de achttiende eeuw begint de karikatuur hier aan te slaan - in Engeland ook trouwens, met de opkomst van de salons van de Bluestockings. Molières *Les femmes savantes* verschijnt in 1713 in nederlandse vertaling. In spektatoriale vertogen, in romans en op plaatjes duikt zij op: het lelijke norske manwif dat de hele dag studeert. Zij is verstrooid, wereldvreemd, als zij getrouwd is laat zij de

HISTORISCHE KLASSIEKERS
lesbrief
JULIANA CORNELIA DE LANNOY

soep aanbranden, de dienstboden stelen en de kinderen verhongeren. In bed praat zij over logika en als zij mannen niet haat, waardeert zij alleen hun kennis. Pas in haar geleerdheid onthult de Savante haar oeverloze domheid. Het is duidelijk: de savante overschrijdt de grenzen van de vrouwelijke sfeer, de vrouwelijke minderwaardigheid en de vrouwelijke aantrekkelijkheid en wordt daarvoor gestraft door buiten de sociale orde gestoten te worden.

Bron: 'Vrome en geleerde hartsvriendinnen in de achttiende eeuw in Nederland' (1984) Maaïke Meijer.

Bron 2: karikatuur van een savante

HISTORISCHE KLASSIEKERS
lesbrief
JULIANA CORNELIA DE LANNOY

Je ziet op deze spotprent een savante in de huiselijke sfeer, vroeger vooral het domein van de vrouw. Wat gebeurt er achter haar rug terwijl zij droomt of nadenkt?

Bron: *'t zoet der eenzaamheid: gedichten van Juliana Cornelia de Lannoy*. Pim van Oostrum (red). AUP, 2001.

6. Lees nu de tekst opnieuw. Op welke manier komt deze karikatuur terug in 'Aan myn geest?'

7. Wie is het meest overtuigend? De dichter? Of de jonkvrouw? Wie krijgt er in de tekst gelijk? Let met name op de slotbeurten van beide sprekers.

8. Welke stijlfiguren herken je in haar tekst? Citeer de passages. Let met name op humor, overdrijving en ironie.

9. Beantwoord nu opnieuw de vraag: Wat wil De Lannoy volgens jou zeggen over haar dichterschap in 'Aan myn geest'? Noteer je antwoord in hele zinnen. Vergelijk je antwoord met dat van je buurvrouw of buurman.

10. Denk je dat vrouwelijke dichters of wetenschappers nog steeds worden geconfronteerd met vooroordelen over hun carrièrekeuze? Leg uit.

Meer lezen?

In de achttiende-eeuwse roman *Sara Burgerhart* Schrijven Betje Wolff en Aagje Deken komen we ook een savante-karikatuur tegen: het personage Cornelia Hartog is een vervelende en trotse betweter. Volgens Meijer gebruikten deze twee vrouwelijke schrijvers een karikatuur van vrouwelijke geleerdheid om zichzelf te profileren als 'aanvaardbare' geleerde vrouw. Extreme geleerdheid is slecht, maar wij zijn precies geleerd genoeg.

Opdracht B Schrijf je eigen innerlijke dialoog

Je gaat een innerlijke dialoog schrijven naar voorbeeld van De Lannoy.

Stap 1. Denk na over een situatie waarin jij twijfelt of een innerlijk conflict ervaart.

Bijvoorbeeld: Jezelf zijn versus verwachtingen van anderen, ambitie versus onzekerheid, of een ander conflict.

Noteer kort:

- De twee kanten van het conflict
- Wat wil elke stem van jou?

Stap 2. Geef jouw twee stemmen een naam. Bijvoorbeeld: de realist en de dromer, of, net als De Lannoy,: je geest en je ik.

Stap 3. Schrijven

Schrijf een innerlijke dialoog waarin:

- beide stemmen aan het woord komen;
- ze met elkaar in discussie gaan;
- er sprake is van een duidelijk conflict;
- één van de stemmen uiteindelijk wint.

Je gedicht hoeft niet te rijmen.

Maak gebruik van humor, ironie en overdrijving.

Bedenk een passende titel: 'Aan mijn ....'

Stap 4. Reflectie

Beantwoord kort (5–7 zinnen):

- Welke stem lijkt het meest op jou?
- Wie “wint” het conflict, en waarom?
- Lijkt jouw dialoog op die van De Lannoy? Leg uit.

Lever je innerlijke dialoog en je reflectie in bij je docent.

